

RAGNHILD ENOKSEN:

JOHAN JAKOB JOHANNESSEN —

Læstadiansk predikant

Den rødmalte kårstua til Johan Jakob Johannessen ligger lunt og skjermet mellom furutrær og bjørk. Fra gårdsplassen ser man tre — fire nabohus som ligger spredt omkring. Nærmest står huset som han og kona bodde i til sønnen overtok småbruket. Inne i stua hans er det like lunt og trivelig som ute. Mannen som bor der, minner også om naturen omkring, han er rolig og verdig, tillitvekkende.

Johan Jakob Johannessen er den eldste av de læstadianske legpredikantene i Nord-Norge. Den 18. mars 1892 ble han født, og fylte altså 85 år i vinter. Men alderen har ikke gjort slutt på predikantvirksomheten hans. Han taler fremdeles både på store og små forsamlinger.

— Men det blir ikke så lange turer som før. Da jeg begynte som predikant, reiste jeg i et område som strekker seg fra Ofoten i sør til Vadsø i nord, i alle de kretsene som bruker å ta i mot predikanter, forteller han, og legger til:

— Om vinteren dro jeg som vinterutsending, og disse turene brukte å vare i en måned. Om sommeren talte jeg på stevnene.

Johan Jakob Johannessen, eller bare «han Johan Jakob» som de fleste sier, har både førligheten og hukommelsen i orden selv om han har nådd en høy alder. Da jeg var og besøkte ham i forbindelse med gebursdagen, var han alene hjemme. Kona var på sykestua. Han serverte kaffe og lefser mens han fortalte om ting jeg hadde lyst å vite noe om.

— Kan du fortelle noe om ditt forhold til kristendommen, og hvordan det har seg at du begynte som

predikant? sier jeg, og Johan Jakob forteller:

— Jeg vokste opp i et kristent hjem, og straks etter jeg var gift, kom både Johanna og jeg til troen. Straks etter evakueringa begynte jeg å reise rundt som kamerat. Da var jeg 53 år.

— Å være kamerat vil si at man reiser i følge med en annen, som er leder. Etter fire — fem år ble jeg selv leder og fikk min kamerat.

— De første årene etter at jeg begynte som predikant, kunne det være stridt mange ganger. Det var jo rett etter krigen, og det var rasjonering på mange ting. Men folk gjorde alt for å hjelpe, og på den måten gikk det alltid bra.

— Kommunikasjonene var heller ikke så godt utbygd, og det kunne gå mye tid i reise mellom hvert sted. Men jeg syntes ikke vi hadde det så dårlig likevel, sammenlignet med de predikantene som hadde reist før. Da var kommunikasjonene enda dårligere, og det var smått med penger. Jeg har hørt om to predikanter som hadde vært vinterutsendinger. Da de kom til Skjervøy hadde de ti kroner å dele mellom seg. Den ene skulle til Gryllefjord, og den andre bodde i Kvænangen. Da ga han fra Kvænangen pengene til mannen fra Gryllefjord så han kunne ha å betale skyss og kjøpe seg mat på turen.

— Du forteller at du begynte å reise som kamerat i 1945-46. Hadde det hendt at du talte på forsamlinger før den tid?

— Vi holdt hjemmeforsamlinger her i Kvænangen som mange andre

steder, og i blandt talte jeg på dem, forteller han.

— Hvordan er det med den læstadianske lære blant folk? Tror du det går tilbake med den, eller er tallet på læstadianere like stort som før?

— Jeg har ikke inntrykk av at det er godt tilbake med tallet på læstadianere, tvert i mot. Hvis man ser på stevnene, så blir det bare mer og mer folk på dem, og det er flere på forsamlingene. Men det kan jo komme av at kommunikasjonene er bedre nå enn før. Folk har lettere for å reise. Dessuten har de bedre råd og bedre tid. Derfor kan det se ut som om tallet på læstadianere øker mer enn det som er tilfelle.

— Hvorfor oppfatter du samfunnet slik det er i dag, folks holdninger og moral?

— Folk har fått mer skolegang og bedre opplysning. Kunnskapene er mye bedre enn før. Men samtidig rår det en åndelig mørkhet som er mye større enn før. Årsaken er lett å finne. Det kommer av at selv de religiøse bøkene, til og med den hellige skrift, er blitt forandret etter menneskelig fornuft. Folk klarer liksom ikke mer å tro hvis fornuften kan fatte, sier han.

Men Johan Jakob kan mer enn å være predikant. Det er få som kjenner den lokale historia i Kvænangen så godt som han. Hans tippoldefar var blant de mange finnlendere, kvenene som kom over til Norge og bosatte seg her på 1700-tallet. Tippoldefaren var fra Hætta, og han var den første som bosatte seg i Kvænangsbotn. Johan

Jakob v
hendt s
ned her
museet

— Jo
kjenner
mye ha
han vel
nyere ti
redd for
mange

Johan
skapen
bøker.
eldrene
hørt av

Apr
bestefo
triste h
var fra
seg og
Kjæka
døde n
født. I
til fore

med Jo
på nyt
de tog

Joha
av eie
da ha
neste
gange
en båk
nå gåt

Joha
barn,
de ha
yngste
eldste

—
forsør

—
gange
Men

neste
ut at
jeg b

tømm
arbeid
år, la
tid va

bygge
uten
andre
noen
bruk

—
også'

—
i ko
nigh

Til
Arbe
ble j

Det
polit
stuss
Stor
forte

Jakob vet om det meste som har hendt siden denne mannen slo seg ned her. Da jeg var en tur innom museet i Tromsø nylig, fikk jeg høre:

— Jo, Johan Jakob Johannessen kjenner vi til. Det er utrolig hvor mye han kan fortelle og hvor mye han vet om det som har skjedd i nyere tid. Vi begynner nesten å bli redd for at vi kan plage han med for mange besøk.

Johan Jakob har ikke fått kunnskapene sine gjennom haugevis med bøker. Han vokste opp hos besteforeldrene sine, og det meste har han hørt av dem.

Apropos at han vokste opp hos besteforeldrene. Det har sin egen, triste historie. Mor hans, Johanna, var fra Kvænangsbotn. Hun giftet seg og flyttet til Storbukt ved Kjækan. Mannen hennes ble syk og døde noen uker før Johan Jakob ble født. Derfor flytta Johanna tilbake til foreldrene sine. Der bodde hun med Johan Jakob til hun giftet seg på nytt, og han ble igjen alene med de to gamle.

Johan Jakob overtok halvparten av eiendommen til besteforeldrene da han giftet seg. — Vi var jo nesten bare unger begge to den gangen, vi var 21 år på bryllupsdagen både Johanna og jeg. Men det har nå gått bra likevel.

Johan Jakob og Johanna fikk 11 barn, og Johan Jakob kan fortelle at de har 106 etterkommere. Hans yngste barnebarn er fire år, og det eldste oldebarnet er atten år.

— Kan du fortelle hvordan du forsørget en så stor familie?

— Jeg reiste på fiske et par ganger de første årene vi var gift. Men en vinter kom jeg hjem med nesten tom pengepung. Da fant jeg ut at dette kunne ikke fortsette, og jeg begynte å drive i skogen, med tømmer, tjøremile og skived. Jeg arbeidet også på sagbruk i mange år, laftet råbygg som jeg solgte. En tid var jeg med på arbeidet med å bygge veg rundt Kvænangen. Dessuten hadde vi småbruk som de fleste andre her omkring, et par kyr og noen sauer for kjøtt og melk til eget bruk.

— Du har vært med i politikken også?

— Ja, det stemmer. Jeg har sittet i kommunestyret, skolestyret, menighetsrådet og andre råd og utvalg. Til å begynne med var jeg med i Arbeiderpartiet, men de siste årene ble jeg valgt inn på upolitisk liste. Det er kommet så mange ting i politikken som har fått meg til å stusse. Derfor har jeg ikke stemt ved Stortingsvalgene de siste årene, forteller Johan Jakob Johannessen.

Kipkesøndag

NORDREISA KIRKE

Foto: A. Abusland

Husmorarbeid -

(Forts. fra side 37)

også. Men det var mye mor ikke kunne som de andre gjorde. Ikke kunne hun spinne eller veve. Men hun hadde mange andre oppgaver. Hun var flink å sy og tok mot litt søm.

Ellers ble hun ei etterspurt krafskjerring (jordmor). Det var ikke så greit alle ganger å få tak i jordmor når en ny verdensborger meldte sin ankomst. Det var et par hjelpekoner, men de begynte å bli gamle. Mor hadde vært hjelpekone ved anleggene når de ikke rakk å få tak i jordmor. Det var dyrt å få jordmor. Trygdekassen betalte ikke slike ytelser da. Økonomien var heller dårlig, så når mor greidde jobben brukte de henne. Hun var ikke så nøye med betalinga. Om de ikke hadde penger å betale med, tok hun imot litt ved, fisk, eller noe hun

ikke hadde. De husket alltid å gjøre opp med henne.

Det var så greit med mor, hadde ikke kona anna hjelp i huset, tok mor gjerne noen dager der for å hjelpe til. Det kunne vel også hende at barnet kom før beregnet, så det hendte visst at mor måtte sy barnetøy. Mor kunne le og fortelle om forskjellige opplevelser. En kald vinterdag ble hun henta til ei kone. Mannen var borte. Mor lo og sa: «Vet dere, midt opp i alt ståket kalva kua i fjøset, og katta fikk unger. Så der gikk det for seg.»

Jeg vet ikke om mor har regnet rett, men hun sa at sikkert hadde hun tatt mot 70 barn. Selv om mor hadde mye arbeid selv, ble hun hentet og satt ved mange sykesenger.

Mor levde til hun var 85 år og arbeidet nesten til det siste. Hun hadde glede av arbeidet. Hun hadde aldri hatt noen 8-timers dag. Der delte hun skjebne med mange, for slik var de generasjoner før oss.

FOLKEMINNE I NORD-TROMS:

Rigmor Pedersen:

Kobben som reddet liv Han Jeremias fra Kvitnes på Vannøya Da Styggen rodde båten fram Russesagn fra Bakkeby

Jeg husker at ofte var kveldens høydepunkt stunder da vi barn satt på kjøkkenet og hørte på historier fortalt av bestefar eller andre eldre mennesker. Det kunne være om et sagn, en historie om forlis eller naturkatastrofer.

Mest spennende var det når en grøssende spøkeshistorie ble fortalt.

I parafinlampens skjær eller i det svake lys av ilden som brente i komfyren satt vi barn stille og spent og hørte på. Kanskje bestemor eller

Fortellingene om han Jeremias på Vannøya har Malvin Wilhelmsen, Skibotn - tidligere Karlsøyværing fortalt.

Hans kone som er fra Skibotn, Elida Wilhelmsen, f. Beck har fortalt om kobben som reddet liv.

mor spant garn eller kardedet ull eller hadde andre gjøremål. Om det ellers var fattigslig så hadde menneskene tid. - De hadde tid til å fortelle, til å lytte og prate sammen, - det var nok en god motvekt mot nåtidens detektimer og vel verdt å ta med seg på livsveien ...

Disse historier er fortalt meg av mennesker som er fra Storfjord eller tilflyttet denne Nord-Troms kommunen. De er fortalt i god gammel-dags stil og jeg har forsøkt å gjengi fortellerne så naturlig som mulig ...

KOBHEN SOM REDDET LIV

Det var en fattig familie som bodde i Nallovoupi i Skibotn. Mannen i huset var reist bort på fiske og det var vinter.

Kona var alene hjemme med barna. De ble helt fri for mat. Ikke hadde de mel og heller ikke poteter. Barna var sultne og skrek etter mat. Kona gikk

et stykke vei til noen naboer for å låne. Hun trengte mel til brød. - I nabogården hadde de mel, men de lånte ikke bort.

Like tomhendt måtte hun gå hjem igjen.

Da hun kom til grinden hjemme, besvimte hun. Barna så dette og hentet en kjelke for å dra henne inn.

bjørnen hatet åpent bål i mørket. Og da gjaldt det å berge seg selv som best var.

Ja, bjørnen han brøler oppi elvefaret, og vi hører og at han rasler stygt i skogen. Han er nå omtrent bare 200 meter unna. Men vi kan ikke se han.

Det far nå gjorde, var å slokke varmen. Han tok den store kaffekjelen vår og slo kaffen utover bålet. Nå skjønte vi to andre også at det kunne komme til å bli alvor.

Bjørnen raserte virkelig skogen. Han sleit opp bjørk og seljekjerr med røttene, det fikk vi se dagen etter.

Så sier far plutselig at han vil ha ljåen. Han surrer den øs fra arvet i en fart, og bruker så samme surringen til å binde ljåen fast til en staur. Det ser ut som en bajonett på enden av staur.

Jeg begynner å bli noe redd nå. Jeg var jo bare gutt-ungen, og jeg var ikke så helt dristig. Så tar far øksa, og med raske ingre surrer han også denne st til en ca. en-meter-lang

staur, altså en forlengelse av økseskaftet.

Så gir han oss ordre:

I tilfelle bjørnen kommer hit, så skal du - han ser mot meg - kjøre hesten rett på bjørnen, rett imot han, for det er hesten han slår først.

Så skal du Arthur, ta øksa, og jeg tar ljåen. Og med det samme bjørnen slår hesten, så skal vi springe til og stikke og slå.

Far var sikker på hvor han skulle «plante» ljåen i bjørnen. Han sa han visste hvor han skulle stikke, så det skulle nok gå bra hvis det virkelig ble alvor.

Og du, Arthur, får bruke øksa godt!

Men jeg, jeg var nå virkelig redd. Likevel ville jeg ikke vise at jeg var redd.

Hvordan skulle nå dette ende?

Jeg foreslo at det måtte vel være best å kjøre ned, altså rømme unna bjørnen.

Nei, sa far, det er det verste vi kan gjøre, for nå blåser han

jo rett innover, vinden blåser jo rett mot bjørnen når vi kommer litt lenger ned, og så vil han få teften av oss. Og da er det ikke lenge før vi har han etter oss. Der nede kan dere skjønne det blir mye verre. Her vi nå er kan vi ta opp kampen med bjørnen, men jeg håper han ikke kommer ned nå når vi har slokket bålet, og vi skal heller ikke snakke høyt lenger.

Hesten som hadde ligget der stille og mett, hoppet nå plutselig vett - skremt opp. Han stirrer med store øyne oppover elvefaret der bamsen igjen brøler og raser med skogen. Hesten stivner lik som til, og han frøser så det skummer kvitt utav kjeften, han snorker nærmest.

Hesten er virkelig redd han også, og han river seg løs og kommer tett inntil oss, akkurat som om han vil vite hva vi nå har tenkt å foreta. Det kan godt være at hesten hadde fått teften av bjørnen, selv om

Forts. side 57